

Izdevumi

Publicēts: 11.03.2021.

Kultūras mantojums

 [Radoša kultūras mantojuma komunikācija vietējā sabiedrībā \(2015\)](#)

Izdevums ir UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas un tās sadarbības partneru pieredzes atspoguļojums UNESCO programmu īstenošanā un vietējā kultūras mantojuma izcelšanā Latvijā. Īpaši izceļot sadarbības partneru nozīmīgo lomu, kas regulāri nodrošina aktīvu sabiedrības līdzdalību kultūras mantojuma izziņāšanā, kopšanā un saglabāšanā, izdevuma mērķis ir sniegt padziļinātu informāciju par UNESCO kultūras mantojuma programmu īstenošanas daudzdimensionālo un radošo pieeju Latvijā.

 [UNESCO Sakrālā mantojuma aizsardzības nodrošināšana: Kultūras mantojuma aizsardzības rokasgrāmata \(2012\)](#)

Šī rokasgrāmata ir domāta visiem cilvēkiem (religioziem līderiem, ticīgajiem, vadītājiem un īpašniekiem), kuri saskaras ar sakrālo mantojumu un vēlas aizsargāt to no ļaunprātīgām darbībām (zādzība, vandālisms, nelikumīga iekļūšana, pat ļaunprātīga dedzināšana un terorisms) efektīvāk.

Rokasgrāmata satur vispārīgas rekomendācijas, kas vairumā gadījumu ir pielietojamas praksē un attiecas uz dažādu konfesiju dievkalpojumu/pielūgsmes vietām.

Nemateriālais kultūras mantojums un stāstniecība

 [Vietu, lietu un cilvēku stāsti \(2021\)](#)

Izdevuma mērķis ir veicināt stāstniecības tradīciju atpazīstamību Latvijā un stiprināt to lomu nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanā un kultūrtelpas bagātināšanā. Izdevumā analizēta stāstniecības loma individuālo prasmju izkopšanā un kopienu attīstībā, tajā arī ieteikumi stāstniekiem un stāstu pasākumu rīkotājiem, kā veidot veiksmīgu sadarbību ar kopienu un stiprināt turpmāku tradīciju attīstību Latvijas kultūrtelpā. Interesanta sadaļa ir arī par stāstniecību Zviedrijā.

 [Stāstnieks. Kopiena. Kultūrtelpa. Evija Maļkeviča, Māra Mellēna, Guntis Pakalns \(sast.\) 2017](#)

Publikācija, kas tapusi UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas tīkla "Stāstu bibliotēkas" darbības rezultātā un sadarbībā ar aktīviem stāstniekiem visos Latvijas novados, kalpos par rokasgrāmatu esošajiem un topošajiem stāstniekiem un stāstniecības pasākumu organizētājiem, jo tajā tiek sniegti ieteikumi, kā veidot veiksmīgu sadarbību ar kopienu un stiprināt stāstniecības tradīcijas Latvijā.

Stāstniecība ir viena no spožākajām nemateriālā kultūras mantojuma izpausmēm, kam cieša saistība gan ar kopienas stiprināšanu, gan izglītību, gan tradīciju nodošanu no paaudzes paaudzē. Publikācijas mērķis ir veicināt stāstniecības tradīciju atpazīstamību Latvijas sabiedrībā un stiprināt to lomu nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanā un

kultūrtelpas bagātināšanā.

Grāmatā aprakstītas:

- vērtības citviet pasaule, kuras ir tieši vai pastarpināti saistītas ar stāstniecību, kas uzskatāmi parāda šīs mutvārdu tradīcijas plašo pielietojuma un integritātes amplitūdu;
- internacionālie tīkli, kas darbojas stāstniecības tradīciju uzturēšanai un attīstībai;
- stāstniecības vēstures attīstība Latvijā, kaimiņvalstīs un citviet pasaulē;
- stāstniecība Latvijas kultūrtelpā šodien, tās loma un tradīciju uzturētāju uzdevumi turpmākajai attīstībai.

 [Anita Vaivade \(sast.\) Nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšana: Latvijas pieredze \(2015\)](#)

2015. gadā apritēja 10 gadi kopš Latvijas pievienošanās UNESCO 2003. gada Konvencijai par nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanu. Atskatoties uz Latvijas ekspertu, kopienu un institūciju uzkrāto pieredzi konvencijas īstenošanā, tapa publikācija „Nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšana: Latvijas pieredze”, kas apkopo 6 autoru rakstus par tēmu, kā arī vienas kopienas pārstāvju pieredzes stāstu intervijas formā.

Publikācijas mērķis ir sniegt vērtējošu ieskatu konvencijas īstenošanas pieredzē, skatot paveikto gan lokālā mērogā, kur tradīciju saglabāšanā konvencijai bieži vien ir sekundāra loma, gan vērtējot nacionālos kultūrpolitikas procesus kontekstā ar starptautiskajām aktualitātēm.

Rakstu autori pārstāv nevalstiskās organizācijas, augstskolas vai ir kopienas pārstāvji, kas rūpējas par savu tradīciju kopšanu un tālāku nodošanu. Ar pieredzi nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanā un attīstībā dalās pētnieki no starpnozaru mākslas grupas „SERDE”, tradicionālās kultūras biedrība „Aprīka” un tradicionālo instrumentu spēles prasmju saglabāšanas un popularizēšanas biedrības „Skaņumāja”. Publikācijā atspoguļota arī Ziemeļlatgales mērķtiecīgā pieredze darbā ar tradicionālās kultūras pārmantošanas projektiem. Savukārt, intervijā ar suitu kopienas pārstāvjiem tiek vērtēts suitu paveiktais, kas vainagojies starptautiskā atzinībā – 2009. gadā suitu kultūrtelpa tika iekļauta UNESCO Nemateriāla kultūras mantojuma, kam nepieciešama neatliekama saglabāšana, sarakstā.

Publikācija tapusi kā rezultāts starptautiskam apmācību semināram „Sabiedrības līdzdalības un izglītības loma nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanā un attīstībā, īstenojot UNESCO 2003. gada konvenciju”, kas 2015. gadā notika Rīgā. Publikācija izstrādāta divās valodās – latviešu un angļu – lai par Latvijas pieredzes stāstiem būtu iespējams uzzināt arī starptautiskajai sabiedrībai.

 [Māra Mellēna. Stāstu laiks bibliotēkā: stāstnieki, stāsti, klausītāji \(2010\)](#)

UNESCO Latvijas Nacionālā komisija 2009. gadā uzsāka projektu "Stāstu laiks bibliotēkās" ar mērķi vienot dažādu paaudžu cilvēkus stāstniecības tradīciju atdzīvināšanā, valodas kompetenču un sociālo prasmju izkopšanā. Projekta ietvaros tika izstrādāts metodiskais materiāls bibliotēkām, kas veidots kā ceļvedis darbam stāstīšanas tradīcijas kopšanai.

Stāstīšana – tā ir smalka situāciju un dialogu māksla: īstā brīdī atcerēties īsto stāstu un pielāgot to konkrētai vajadzībai. Teksts ir tikai daļa no stāsta. Stāstā ietilpst arī žesti, balss intonācija, acu kustības, attieksme pret stāstāmo, dialogs ar klausītājiem – katrā no šiem līmeņiem ietverta personīgā un paaudžu pieredze. Stāstu stāstīšana un stāstu klausīšanās tiek uzskatīta par vienu no senākajām cilvēku pamatvajadzībām, tā kalpo gan pasaules izziņai, gan arī sociālo prasmju izkopšanai. Stāstīšanas tradīcijai ir liela nozīme arī mūsdienu pasaulē, un daudzās valstīs pašlaik var vērot mutvārdu stāstīšanas renesansi. Stāstnieku organizācijas, festivāli un grāmatas kļūst arvien populārākas. Pieaug arī bibliotēku loma stāstīšanas pasākumu organizēšanā un bibliotēkas kļūst par vienu no galvenajiem stāstīšanas pasākumu centriem.

Uzsāktais projekts ir pāraudzis bibliotēku tīklā „Stāstu bibliotēkas”, kas rīko stāstu stāstīšanas pasākumus, kā arī aktīvi

iesaistās UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas organizētās aktivitātēs un vasaras skolās, veicinot vietējo kopienu savstarpējo komunikāciju, interesi par stāstīšanas tradīciju, vietējo mantojumu, tā apzināšanu, UNESCO idejām un vērtībām.

[Signe Pujāte un Ieva Vītola. Nemateriālā kultūras mantojuma dokumentēšana: rokasgrāmata iesācējiem \(2009\)](#)

Signes Pujātes un Ievas Vītolas sagatavotais metodiskais materiāls "Nemateriālā kultūras mantojuma dokumentēšana: rokasgrāmata iesācējiem" sniedz priekšstatu par to, kas ir nemateriālais kultūras mantojums, kā gatavoties lauka pētījumam un kā veikt teicēja intervēšanu. Rokasgrāmata tapusi UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas Asociēto skolu projekta ietvaros, kur vairākas Latvijas skolas iesaistījās nemateriālā kultūras mantojuma apzināšanā ar nolūku izziņāt sava novada tradīcijas un apgūt iemaņas nemateriālā kultūras mantojuma dokumentēšanā.

 [Kultūras daudzveidība jaunatnes atbalstam, starpkultūru dialoga un daudzvalodības veicināšanai \(2017\)](#)

Izceļot jauno autoru lomu mūsdienu literatūras procesos, kā arī domājot par nepieciešamību atbalstīt jaunus profesionāļus, kas darbojas literatūras un valodniecības nozarē, tika īstenots projekts “Kultūras daudzveidība jaunatnes atbalstam, starpkultūru dialoga un daudzvalodības veicināšanai”. Projekta mērķauditorija bija latviešu valodu atgūstošie studenti ārvalstu augstskolās Lietuvā, Igaunijā, Somijā, Polijā, Čehijā, kā arī somugru, baltistikas, polonistikas un bohemistikas studenti Latvijā. Projekta mērķi bija rosināt diskusiju par jaunāko literatūru un jaunajiem autoriem latviešu, poļu, čehu, somu, igauņu un lietuviešu literatūrā, stiprināt latviešu valodas apguvi ārvalstu augstskolās, kā arī svešvalodu apguves programmas Latvijā, nodrošinot, ka jaunie tulkotāji gūst praktisku pieredzi un veido kontaktus turpmākai profesionālajai darbībai.

Projekta ietvaros sadarbības augstskolās ārvalstīs un Latvijā tiks rīkoti mācību semināri, lekcijas un nodarbības par jaunākās literatūras tendencēm attiecīgajā valstī. Semināros tika diskutēts par jaunāko literatūru studentu dzimtajā valodā, analizējot pēdējos gados izdotos darbus un runājot par jaunajiem autoriem – jaunpienācējiem daļlīteratūrā. Pamatojoties uz semināros notikušajām diskusijām, studenti koordinatora vadībā izveidoja jauno autoru darbu fragmentu izlasi, kas paredzēta tulkošanai tiem studentiem, kuri apgūst viņu dzimto valodu kā svešvalodu projekta augstskolās. Pēcāk studentiem tika rīkota vasaras skola Latvijā. Vasaras skolas laikā notika tulkošanas meistarklases, studentu grupu darbs, izstrādājot tulkojumus projekta gaitā atlasīto darbu fragmentiem, kā arī tika organizētas tikšanās ar jaunajiem autoriem, redaktoriem, izdevējiem un citiem nozares profesionāļiem, lai projekta dalībniekiem būtu iespēja gūt priekšstatu par nozares specifiku.

Publikācija izdota kā UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas un Latviešu valodas aģentūras īstenotā projekta „Kultūras daudzveidība jaunatnes atbalstam, starpkultūru dialoga un daudzvalodības veicināšanai” noslēguma darbs.

 [Atrasts tulkojumā. Rainis un Aspazija \(2015\)](#) [Emīlijas Beieres pētnieciskais darbs par Raiņa lugas “Zelta zirgs” valodu \(2015\)](#)

Raiņa un Aspazijas dzejā, dramaturģijā, publicistiskās apcerēs, prozas darbos, vēstulēs un dienasgrāmatās saglabātās vērtības joprojām ir aktuālas mūsdienu sabiedrībai un pilnā mērā saskan ar UNESCO paustajiem uzstādījumiem humānismā, cilvēktiesību un sieviešu emancipācijas jautājumos, kultūras vērtību saglabāšana un popularizēšana. Atzīmējot Raiņa un Aspazijas 150. gadadienas iekļaušanu UNESCO svinamo dienu kalendārā 2014. – 2015. gadam, viens no svarīgākajiem uzdevumiem bija pievērsties abu dzejnieku darbiem un idejām – vairot viņu garīgā mantojuma atpazīstamību sabiedrībā – gan Latvijā, gan ārvalstīs. Šī uzdevuma veikšanai tika īstenots projekts “Atrasts tulkojumā: Rainis un Aspazija”, tajā piedalījās jaunieši, kuri dažādās pasaules augstskolās apgūst latviešu valodu un literatūru.

Jauniešu radošo darbu un ideju projektam tika izvirzīti divi mērķi – aktualizēt Raiņa un Aspazijas garīgo mantojumu, veidojot jaunus tulkojumus dažādās pasaules valodās, kā arī dot impulsu jauniešiem domāt par jautājumiem, kas gadsimta garumā nav zaudējuši aktualitāti – līdztiesība, godaprāts, radošums. Projekts tika īstenots kā sazarota programma – Raiņa un Aspazijas darbu fragmentu tulkojumu izstrāde, tajos pausto ideju pārveide un attīstība jauniešu radošajos darbos – esejās, diskusija par šīm globālajām idejām un radoša cilvēka lomu mūsdienu sabiedrībā, prezentācijas pasākuma organizēšana augstskolā, labāko darbu atlase un iesniegšana projekta organizatoriem. Projektam noslēdzoties, labākie darbi tika iekļauti elektroniskā projekta publikācijā, un to autori tika apbalvoti īpašā noslēguma ceremonijā.

 [UNESCO ceļvedis "Izglītība ilgtspējīgai attīstībai: 2030"](#)

Šajā ceļvedī ir raksturoti steidzami risināmie izaicinājumi, ar kuriem sastopas mūsu planēta, un ir izklāstīts, kā tiek īstenots jaunais ietvars „Izglītība ilgtspējīgai attīstībai: ceļā uz IAM sasniegšanu” („IIA 2030”), kas tika pieņemts ar mērķi palielināt izglītības ieguldījumu taisnīgākas un ilgtspējīgākas pasaules veidošanā. „IIA 2030” pastiprinās pasākumus, kas tiek īstenoti piecās prioritārajās darbības jomās (politika, mācību vide, skolotāju darbību uzlabošana, jaunieši un vietējā līmeņa rīcība). Uzsvars joprojām tiks likts uz izglītības ilgtspējīgai attīstībai nozīmīgo lomu, lai veiksmīgi sasniegtu 17 ilgtspējīgas attīstības mērķus. Tāpat tiks akcentēta ievērojamā individuālā un sabiedriskā pārveide, kas nepieciešamas steidzamo ilgtspējas izaicinājumu risināšanai. Ceļvedī ir izklāstītas arī galvenās ietvara „IIA 2030” īstenošanas jomas. Izglītība ilgtspējīgai attīstībai ir plaši atzīta par neatņemamu ilgtspējīgas attīstības programmas 2030. gadam, jo īpaši 4. ilgtspējīgas attīstības mērķa, sastāvdaļu un nozīmīgu visu pārējo ilgtspējīgas attīstības mērķu priekšnoteikumu

 [Inga Belousa. Izglītība ilgtspējīgai attīstībai skolotāju izglītībā: kāda pieredze ir uzkrāta un kurp dodamies \(2020\)](#)

Izglītība ilgtspējīgai attīstībai plašākā izpratnē ir jēgpilna izglītība. Tās centrā ir identitātes un vērtību, taisnīguma un atbildības jautājumi, iedvesmošana zinātkārei un radošumam, aicinājums būt atvērtiem, drosmīgiem un iejūtīgiem, un pamudinājums pielietot savus sociālos, emocionālos, kognitīvos un fiziskos resursus cerīgas nākotnes veidošanā. IIA mācību grāmata ir dzīve vietējā un globālā kopienā, jo tā palīdz katram izveidot praktiski pielietojamu kompasu vai karti un rīkus, kā būt veiksmīgam pasaulē, kas kļūst arvien sarežģītāka, nepastāvīgāka un nenoteiktāka.